

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลักสูตรในระดับประถมศึกษามุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองและรู้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนด จึงมีจุดเน้นสำคัญ 3 ประการ คือ จัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ ส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและเน้นการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน ในการส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเองของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ โดยเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนสามารถจะพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ พัฒนาเศรษฐกิจและพัฒนาสังคมของตนเอง ครอบครัว และท้องถิ่นได้ รวมทั้งให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นของตนเอง เกิดความรักและความผูกพันกับท้องถิ่น โดยหลักสูตรได้กำหนดแนวดำเนินการไว้ว่า จะต้องจัดการเรียนการสอนให้ ยึดหยุ่น ตามเหตุการณ์ และสภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ตามความเหมาะสม (กรมวิชาการ, 2535ข, หน้า 4) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น จึงได้กำหนดให้เป็นเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาในงานวิชาการ คือ ให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับนักเรียน และท้องถิ่น (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539, หน้า 145)

ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ (2539, หน้า 47) ได้ประเมินผลการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดเน้นที่สำคัญของหลักสูตร พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 88.7) เห็นด้วยในหลักการ แต่ผลของการปฏิบัติยังไม่น่าพอใจ เพราะยังไม่มีการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น กองวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ (2537, หน้า 15) ได้ศึกษาในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรในส่วนที่เป็นของท้องถิ่นหรือเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติพบว่าโรงเรียนปฏิบัติ

ข้อนี้ระดับน้อยมาก สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป., หน้า 2) ซึ่งดำเนินการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) พบว่า หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา มีการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นและเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น แต่ยังคงมีการดำเนินการเรื่องนี้น้อย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนของครู ยังคงยึดหลักสูตรแม่บทเป็นหลัก เด็กได้เรียนรู้วิชาการต่างๆ มากมายเหมือนกันทั่วประเทศ โดยที่เนื้อหาสาระบางส่วนไม่เกี่ยวข้องกับสภาพชีวิตจริงของเด็กเลย ในขณะที่เรื่องราวของชีวิตจริงในสังคมของตนเอง กลับไม่ได้เรียนรู้ ทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชีวิตและท้องถิ่นของตนเองได้ การเรียนการสอนจึงไม่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นตามจุดเน้นของหลักสูตร

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยเป็นมวลประสบการณ์หนึ่งในหลักสูตรประถมศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาค่านิยม เจตคติ พฤติกรรมและบุคลิกภาพ เน้นการเป็นคนช่างคิดช่างทำ และให้ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ โดยใช้กิจกรรม จริยศึกษา ศิลปะศึกษา พลศึกษา ดนตรี และนาฏศิลป์ กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยูวาทาชาหรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นสื่อในการพัฒนาผู้เรียน เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมต่างๆ ได้แก่ ความเสียสละ ความสามัคคี มีวินัย ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญูกตเวที มีความสามารถในการวิเคราะห์ วิจาร์ณ การแก้ปัญหา การแสดงออก การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักแสวงหาความรู้ และรูปแบบการทำงาน ปรับปรุงตนเองให้มีสุขภาพกายและจิตที่ดี เห็นคุณค่าของการออกกำลังกาย

คุณลักษณะที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดแก่ผู้เรียนตามจุดประสงค์ของหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เป็นจุดประสงค์ที่ต้องการสร้างคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ มีชีวิตจิตใจที่พร้อมจะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข กิจกรรมต่างๆ เน้นการปฏิบัติจริงที่ต้องทำงานด้วยความสามารถของตนเอง การทำงานเป็นกลุ่ม ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และได้ปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ของตนเองอยู่เสมอ ย่อมจะช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสร้างบุคลิกภาพที่ดีให้แก่ผู้เรียน และในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในทักษะพื้นฐานของแต่ละกิจกรรมจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่, 2539, หน้า 7) แต่โดยสภาพของโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป ครูประจำชั้นมักจะเป็นผู้สอนทุกกลุ่มประสบการณ์ รวมทั้งกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยด้วย ครูที่สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย บางคนมีความถนัดในกิจกรรมพลศึกษา บางคนถนัดในกิจกรรมดนตรี นาฏศิลป์ คนที่ถนัดในกิจกรรมใดก็จะสอนแต่กิจกรรมนั้น และละเลยไม่สอนในกิจกรรมที่ไม่มีและถนัดหรือปฏิบัติไม่ได้ บางคนไม่มีการสอนภาคปฏิบัติเลยก็มี การที่จะหาครูผู้สอนที่สามารถปฏิบัติได้ครบทุกกิจกรรมนั้นเป็นเรื่องยาก และถึงแม้จะมีการ

ฝึกอบรมในระดับโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ หรือจังหวัดก็ตาม ก็ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดทักษะตามที่ต้องการได้

จากรายงานการวิจัยของหน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร (2527 อ้างใน สมถวิล พูลทาจกร, 2538, หน้า 6) ได้สรุปผลการติดตามและแนะนำการใช้หลักสูตรของจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศจากจำนวน 69 จังหวัด พบว่า ครูไม่นิยมสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เพราะครูปฏิบัติไม่ได้และมองไม่เห็นประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2530, อ้างใน สุทธิรา แก้วมณี, 2536, หน้า 2) ที่ติดตามผลการใช้หลักสูตรประถมศึกษา ได้พบปัญหาในการเรียนการสอน คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีและนาฏศิลป์ โดยทั่วไป ครูส่วนหนึ่งไม่สามารถสอนดนตรีและนาฏศิลป์ได้ เพราะขาดความรู้และทักษะทางด้านนี้ ตลอดจนไม่ได้ศึกษาด้านนี้มาโดยตรง ทำให้เกิดความไม่มั่นใจในการสอน ไม่กล้าแสดงตัวอย่างให้เด็กดู และไม่เห็นความสำคัญของดนตรีและนาฏศิลป์ และผลการศึกษาของ นพดล สายทองยนต์ (2536, หน้า 166) ที่พบว่า ครูมีปัญหาเกี่ยวกับการสอนภาคปฏิบัติ และผลการศึกษาของ กิตติมาพร ตัญหล้า (2535, หน้า 133) ที่พบว่า มีปัญหาอุปสรรคทั้งวัสดุอุปกรณ์และบุคลากรผู้สอน จากผลการวิจัยดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งเน้นการปฏิบัติจริง มีปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ คือ ครูผู้สอนขาดความรู้ ทักษะพื้นฐานไม่สามารถปฏิบัติตามกิจกรรมนั้นๆ ได้ และขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์

อำเภอสันป่าตอง เป็นอำเภอที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนาและศิลปวัฒนธรรมประเพณี อำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 22 กิโลเมตร ภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม มีภูเขาและป่าไม้เล็กน้อย แบ่งการปกครองออกเป็น 11 ตำบล 113 หมู่บ้าน มีโรงเรียนระดับอนุบาล-ประถมศึกษา 57 โรงเรียน ระดับมัธยมศึกษา 2 โรงเรียน มัธยมศึกษาขยายโอกาส 5 โรงเรียน ระดับอาชีวะ 2 โรงเรียน มีวัดและสำนักสงฆ์ 104 วัด และเป็นที่ตั้งของศูนย์ฝึกพลศึกษาและกีฬาจังหวัดเชียงใหม่ สันป่าตองเป็นแหล่งกำเนิดศิลปวัฒนธรรม ล้าค่า มีโบราณสถานหลายแห่ง อาทิ เวียงท่ากาน ซึ่งเป็นเมืองเก่าแก่อายุกว่าพันปี เป็นแหล่งของช่างฝีมือในแขนงต่างๆ มาก เช่น งานศิลป์ มีช่างแกะสลัก ช่างจักสาน ช่างปั้นหม้อ ช่างวาดภาพฝาผนัง งานดนตรี มีนักร้อง นักดนตรีสากล ดนตรีไทย ดนตรีพื้นเมือง ซอพื้นเมือง งานนาฏศิลป์ มีผู้สั่งทัดในศิลปการแสดงลิเก การพ้อนรำต่างๆ นับว่า เป็นแหล่งวิทยาการสำคัญที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติจริง ซึ่งครูผู้สอนไม่สามารถปฏิบัติได้ การนำเอาบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในท้องถิ่นหรือแหล่งวิทยาการท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนเป็นการพัฒนาการเรียนการสอนหรือพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเพื่อศึกษาว่า ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มีสภาพการจัดการเรียนการสอนอย่างไร มีปัญหาและความต้องการอะไร ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ซึ่งต้องเน้นการฝึกทักษะเฉพาะอย่างมากขึ้น ผู้วิจัยเชื่อว่าผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ในการพัฒนาการเรียนการสอนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรและเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาการใช้แหล่งวิทยากรท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ในกิจกรรมจริยศึกษา ศิลปศึกษา พลศึกษา ดนตรีและนาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ปีการศึกษา 2540

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร คือ ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ปีการศึกษา 2540 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

นิยามศัพท์เฉพาะ

สภาพการจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 เริ่มตั้งแต่การวางแผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การวัดผลและประเมินผล

การพัฒนาการเรียนการสอน หมายถึง การปรับปรุงกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นโดยใช้แหล่งวิทยาการท้องถิ่นในลักษณะ การเชิญวิทยากร การศึกษานอกสถานที่ การใช้วัสดุในท้องถิ่นมาประกอบการเรียนการสอน การใช้กิจกรรม สถานการณ์ เหตุการณ์ในท้องถิ่นประกอบการเรียนการสอน

ปัญหา หมายถึง ข้อขัดข้องหรือสิ่งที่เป็นอุปสรรคที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยไม่สามารถเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

ความต้องการ หมายถึง ความต้องการของครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่จะได้รับความช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ครูผู้สอนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีข้อมูลอันเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
2. ผู้ที่สนใจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นได้กว้างขวางขึ้น